

Βάιος Κ. Βαϊόπουλος

PROP. I, 8B, II, 1, II, 13B: Ο ΕΛΕΓΕΙΑΚΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ ΣΥΝΤΡΟΦΟΣ ΤΟΥ ΕΛΕΓΕΙΑΚΟΥ ΕΡΑΣΤΗ

Ο νεωτερισμός που οι Λατίνοι ελεγειακοί της αυγούστειας περιόδου επέφεραν στην ελεγεία δεν είναι τόσο η θεματική εμμονή που επέδειξαν στον ερωτικό χώρο,¹ όσο κυρίως η έμφαση που προσέδωσαν στον υποκειμενικό χαρακτήρα του ερωτικού θέματος.² Με την αυγούστεια ελεγεία πραγματοποιείται μία αποφασιστική θεματική στροφή της ερωτικής ποίησης και της ελεγείας στον άξονα του *ego*, του *hic* και του *nunc*. Στη ρωμαϊκή ελεγεία περισσότερο έντονη από οπουδήποτε αλλού στην ποίηση εμφανίζεται η βίωση του ερωτικού πάθους άρρηκτα συνδεδεμένη με την ποιητική απεικόνιση αυτού του βιώματος. Η ιδιότητα του ερωτικού ελεγειακού ποιητή είναι αναπόσπαστα και αναπόφευκτα δεμένη με αυτήν του ελεγειακού εραστή.

Για τους ελεγειακούς ποιητές των αυγούστειων χρόνων, στο έργο των οποίων το ερωτικό θέμα αποτελεί το κύριο περιεχόμενο και με τη μεγαλύτερη έμφαση προβάλλεται ο έντονα υποκειμενικός χαρακτήρας της ερωτικής υπόθεσης, το ελεγειακό δίστιχο αποκτά φυσιολογικά συχνά το ρόλο ενός σημαντικού όπλου για την ερωτική πειθώ, τη λειτουργία ενός πολύτιμου και (πάντως) σταθερού συμμάχου στην ερωτική *militia* – το κύριο θέμα της ελεγειακής ποίησης.³ Δημιουργώντας στο πλαίσιο ενός είδους στο οποίο το ερωτικό πάθος φέρεται αναπόσπαστα δεμένο με τη μετουσίωση αυτού του βιώματος σε ποιητικό λόγο οι ελεγειακοί ποιητές δεν αργούν να αναμείξουν με εμφανή τρόπο στο έργο τους τη λογοτεχνική δραστηριότητα με την ερωτική διαδικασία που αυτή περιγράφει, να αναδείξουν συχνά τον ερωτικό στίχο σε μέσο (κάποτε το μόνο αξιόπιστο) για την πραγματοποίηση των ερωτικών τους στόχων.⁴

Η χρήση της μετρικής μορφής του ελεγειακού διστίχου ως μέσου πειθούς δεν ήταν άγνωστη στους Έλληνες δημιουργούς. Ο στίχος στην αρχαϊκή ελληνική λυρική ποίηση δεν είναι μόνο τρόπος έκφρασης των ψυχικών διαθέσεων ή καταστάσεων της στιγμής μέσα σε μία προσωπική απομόνωση· η ποίηση δεν είναι απλώς το δώρο των Μου-

σών αλλά και όπλο για προσωπικούς, κοινωνικούς ή πολιτικούς αγώνες.⁵ Η ελεγειακή στροφή ειδικότερα, καθώς απαρτίζεται από ένα εξάμετρο κατάλληλο να φέρει μία έννοια ή μία αλήθεια με γενικό κύρος, και από έναν πεντάμετρο πρόσφορο για τη διατύπωση μιας έντονης προτροπής που θα απορρέει από το νόημα του πρώτου στίχου, είχε ήδη χρησιμοποιηθεί από την αρχαϊκή φάση της ελληνικής ελεγειακής ποίησης στην υποστήριξη πολιτικών στοχεύσεων. Ο Σόλων έδωσε χαρακτηριστικά δείγματα τέτοιας χρήσης του ελεγειακού διστίχου ως μέσου προτροπής των συμπολιτών του αλλά και στη διατύπωση γνωμικών με ευρεία παραδοχή,⁶ ενώ και ο Καλλίνος και ο Τυρταίος⁷ εκμεταλλεύθηκαν λογοτεχνικά την έκφραστική δύναμη του μέτρου αυτού, για να προτρέψουν σε πολεμικό αγώνα.⁸ Πρόκειται για αξιοποίηση του ελεγειακού μέτρου στο κλίμα του πρώιμου σταδίου της ελεγειακής ποίησης, που χαρακτηρίζεται από την απουσία του έντονου ερωτικού βιώματος και της έκδηλα υποκειμενικής τάσης που εμφανίζεται αιώνες αργότερα (πιο δειλά στην ελληνιστική ελεγεία, από την οποία δεν απουσιάζει ο προσωπικός τόνος⁹) ως βασικό χαρακτηριστικό κυρίως στους Ρωμαίους ελεγειακούς της εποχής του Αυγούστου.

Η σύνδεση της ποίησης με το υποκειμενικό ερωτικό βίωμα και την υπηρέτησή του ανιχνεύεται ήδη στον Καλλίμαχο. Το ελεγειακό του επίγραμμα XLVI Pf = III G-P είναι χαρακτηριστικό δείγμα της χρήσης της ποιητικής τέχνης ως ερωτικού όπλου. Απόδειξη περιβεβλημένη με το κύρος ενός μυθολογικού *exemplum* για την ισχύ και την επιτηδειότητα της ποίησης ως ερωτικού συμμαχού παρέχει ο Αλεξανδρινός στο πρώτο δίστιχο του επιγράμματος, όπου υπενθυμίζεται πως ο κύκλωψ *Πολύφαμος* επιχείρησε να κερδίσει την ερωτική εύνοια της νύμφης Γαλάτειας χρησιμοποιώντας *τὰν ἀγαθὰν ἐπαοιδάν*.¹⁰ Μόνο που ο Καλλίμαχος αναγνωρίζει τη δύναμη της ποίησης όχι τόσο ως όπλου για την ερωτική επιτυχία, όσο ως *solacium* για τη θεραπεία του πόνου εξαιτίας της ερωτικής απόρριψης.¹¹ Οι Ρωμαίοι ελεγειακοί δεν παραλείπουν φυσικά να αναδείξουν στους στίχους τους την αποτελεσματικότητα του ελεγειακού ποιήματος ως *remedium* για την ερωτική αποτυχία, όπως ο Καλλίμαχος την ποιητική τέχνη ως *πανακὲς πάντων φάρμακον*.¹² επιμένουν όμως –ιδιαίτερα ο Προπέρτιος, που συντάσσεται με τον πιο σαφή τρόπο με τη βαθιά αλεξανδρινή πεποίθηση στην αξία της ποίησης (και) ως μέσου για την αθανασία¹³– να επισημαίνουν ή να υποσημειώνουν την άμεση εμπλοκή του ελεγειακού

στίχου στην προσωπική ερωτική υπόθεση κυρίως ως ερωτικού συμμάχου. Η αυτοπεποίθηση που δύναται να παράσχει στον ελεγειακό εραστή κατά την επιδίωξη του ερωτικού του στόχου η παράλληλη ιδιότητα του ελεγειακού ποιητή μαρτυρεί την κατάκτηση από τον θεράποντα του ελεγειακού είδους ενός υψηλού βαθμού αυτοσυνειδησίας και συναίσθησης της καλλιτεχνικής αξίας της ποιητικής δημιουργίας, τάση που χαρακτηρίζει εν γένει τους *docti poetae* της νεωτερικής γενιάς και τους αλεξανδρινούς εκπροσώπους της λόγιας Σχολής.

Απόδειξη για τη μεγάλη αποτελεσματικότητα της ελεγειακής ποιήσης ως επιτήδειου όπλου στον ερωτικό αγώνα που αναλαμβάνουν οι ελεγειακοί εραστές, ως μέσου πειθούς στον έρωτα, παρέχει μία αισιόδοξη στο δεύτερο τμήμα της σύνθεσης του Προπερτίου, η ελ. Prop. I, 8. Ενώ στο πρώτο μέρος της σύνθεσης η Κυνθία παρουσιάζεται έτοιμη να αναχωρήσει για την Ιλλυρία στο πλευρό του επάρχου, του αντιζήλου του Προπερτίου –ενός εκπροσώπου του πολιτικοστρατιωτικού *negotium* και φορέα του αντιελεγειακού *vitae modus*¹⁴–, στο δεύτερο τμήμα της ίδιας σύνθεσης γνωστοποιείται η αιφνιδιαστική αλλαγή στάσης της ερωμένης και η τελική της (αλλά προφανώς όχι και τελεσίδικη, αν λάβουμε υπόψη το σύνολο της ποίησης του Προπερτίου) απόφαση να παραμείνει στη Ρώμη δίπλα στον ποιητή. Λίγες αμφιβολίες αφήνει ο Προπέρτιος για το πού πρέπει να αποδοθεί η αιφνίδια ευμενής για τον ίδιο μεταστροφή της γυναίκας: η ματαίωση της αποδημίας της ερωμένης προς τον αντίζηλο και τη σφαίρα της αντιελεγειακής βιοθεωρίας αποφεύγεται χάρη στη δύναμη της ποιητικής τέχνης του Προπερτίου.¹⁵

Η εμφαντική προβολή της ισχύος του ερωτικού άσματος στην ερωτική διαδικασία και η ευεργετική συνεισφορά του στον υποκειμενικό έρωτα του ελεγειακού εραστή συμβάλλει και γενικότερα σε μία αισθητή διαφοροποίηση του τόνου της ελ. Prop. I, 8B από το κλίμα που αποπνέει η ελ. Prop. I, 8A, έχει ως αποτέλεσμα την κυριαρχία μιας διάχυτης αισιοδοξίας ικανής να αποσυμπιέσει το ποίημα από το βάρος της απογοήτευσης που είχε προκληθεί εξαιτίας της αρχικής γνωστοποίησης της επικείμενης αναχώρησης της ερωμένης. Η διαφαινόμενη επιτυχία του εραστή οδηγεί τον ποιητή στην εκδήλωση μιας γενικότερα αισιόδοξης διάθεσής του για τον έρωτα με την *domina*, σε μία έκρηξη αυτοπεποίθησης. Αυτή μέλλει, βέβαια, σύντο-

μα να διαψευσθεί στις επόμενες συνθέσεις, είναι, όμως, αναγκαία, προκειμένου να ανατροφοδοτηθεί το ερωτικό πάθος και η ερωτική ελπίδα του εραστή, ώστε να παρέχεται αδιάλειπτα θεματικό υλικό στον ελεγειακό ποιητή.¹⁶ Η στενή σύνδεση της ερωτικής υπόθεσης με τη θεραπεία της ερωτικής ποίησης επιβεβαιώνεται από την αυτοπεποίθηση που αποπνέουν οι τελευταίοι στίχοι του ποιήματος:¹⁷ κανείς δεν δύναται να απειλήσει τους ασφαλείς έρωτες του εραστή, αφού είναι αναμφισβήτητα σταθερή και άφθαρτη η ισχύς της τέχνης του ποιητή. Η ελεγειακή τέχνη, που λειτούργησε ως κύριος παράγοντας αποτροπής των αρνητικών ενδεχομένων στη συγκεκριμένη περίπτωση της αναχώρησης της Κυνθίας, στηρίζει τον εραστή, ώστε και στη συνέχεια να διατηρεί την ελπίδα του για τη μόνιμη ασφάλεια του έρωτά του.

Σε αυτή τη διαρκή μάχη ο εραστής δέχεται τη γενναιόδωρη υποστήριξη και του θείου παράγοντα. Όμως, αξιοσημείωτο είναι πως βοηθοί του *amator* αναφέρεται πως παρίστανται όχι οι θεοί-προστάτες των ερωτευμένων αλλά της ποίησης.¹⁸ Η Κυνθία γίνεται δική του χάρη στον Απόλλωνα και τις Μούσες, όχι χάρη στην επέμβαση της Αφροδίτης ή του θεού *Cupido*. Ο Προπέρτιος μεριμνά, έτσι, να καταστήσει σαφές πως η ερωτική εμπειρία του είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ποιητική του δημιουργία. Οι συνεχείς και επίμονες *preces* που αναφέρονται στον στ. Prop. I, 8B, 28 ως αιτία της μεταστροφής της ερωμένης διευκρινίζονται και φωτίζονται με το στ. Prop. I, 8B, 40, όπου σχεδόν ταυτίζονται με την ερωτική ποίηση. Ο εραστής υπέρσχυσε των φθονερών αντιζήλων του χάρη στην ανωτερότητα του ποιητή, που στηρίζεται αδιάλειπτα από τους θεούς-προστάτες της ποίησης. Και (αντίστροφα) είναι ακριβώς αυτή η σε πανηγυρικούς τόνους προβαλλόμενη νίκη του εραστή που με τη σειρά της επιβεβαιώνει την υπεροχή του ελεγειακού ποιητή.

Την υπόθεση πως η ερωτική νίκη αποκτά την έννοια της επίτευξης λογοτεχνικών στόχων επιτρέπει η επιμονή του Προπερτίου στο δεύτερο μέρος της ελ. Prop. I, 8 να κάνει λόγο σε πληθυντικό αριθμό για αντιζήλους¹⁹ και να αποσιωπήσει τη συγκεκριμένη περίπτωση του επάρχου επιλέγοντας παράλληλα και για τον εαυτό του το πρώτο πληθυντικό πρόσωπο.²⁰ Η μνεία του *livor*²¹, η αναφορά στην *gloria*²² που θα διαρκέσει μέχρι τα βαθιά του γηρατειά ανήκουν λιγότερο στη διαπραγμάτευση του ερωτικού θέματος και επιτρέπουν (ιδιαίτερα αν λη-

φθεί υπόψη η επίκληση θεών της ποίησης και όχι του έρωτα²³) τη βásiμη υποψία πως αυτό που επικυρώνεται πανηγυρικά στη σύνθεση δεν είναι μόνο η εκπλήρωση του ερωτικού στόχου ενός εραστή αλλά η δικαίωση της τέχνης του ερωτικού ποιητή που δημιουργούσε υπό τη διαρκή θεία έγκριση. Η ερωτική επιτυχία είναι το επιστέγασμα και η απτή απόδειξη για την αξία της ερωτικής ποίησης, σε θεράποντα της οποίας επιδιώκει με αξιοσημείωτη εμμονή²⁴ να αναδειχθεί ο Προπερτίος.

Αν η ελεγεία ερμηνευθεί με αυτή την οπτική, γίνεται ίσως κατανοητή η αιφνίδια αυτοπεποίθηση²⁵ που αναδύεται από τους στίχους της συγκεκριμένης σύνθεσης. Η ελ. Prop. I, 8B παρουσιάζει από αυτή την άποψη τόνο πολύ διαφοροποιημένο από τη συνήθη αίσθηση των ελεγειακών ποιημάτων, που διαπνέονται από διάθεση απογοήτευσης και στιγματίζονται από διαδοχικές διαψεύσεις της ερωτικής προσδοκίας.²⁶ Η πανηγυρική διαπίστωση του Προπερτίου πως η Κυνθία του ανήκει²⁷ αποπνέει μία βεβαιότητα για την έκβαση του ερωτικού αγώνα και τη μονιμότητα της ερωτικής επικράτησης²⁸ άγνωστη στο πλαίσιο του ελεγειακού έρωτα, που ως κύριο γνώρισμά του έχει την αστάθεια, την αδυναμία του να εκπληρωθεί, την παθογένεια.²⁹ Επιπλέον, η έμφαση του Προπερτίου στην κτήση της Κυνθίας που απολαμβάνει ξενίζει δικαιολογημένα, αν αναλογισθεί κανείς πως η ελεγειακή ερωμένη έχει καταστεί μία μορφή που δεν απέχει πολύ από τις θείες οντότητες, έχει γίνει *divina*, έχει με ευθύνη των ποιητών απομακρυνθεί από τα ανθρώπινα μέτρα και, συνεπώς, είναι αδύνατο να ελεγχθεί από ένα θνητό με όρους αποκλειστικότητας, δεν μπορεί κανείς να την κατακτήσει σε μόνιμη βάση. Η διακήρυξη του Προπερτίου σε πρώτο επίπεδο ακούγεται παράξενη και αυτοειρωνική, αν λάβει κανείς υπόψη του τις δυσάρεστες πτυχές του ελεγειακού έρωτα που ο ίδιος ο ποιητής έχει αποκαλύψει σε άλλα σημεία της ποίησής του. Δικαιολογείται, όμως, αν η συγκεκριμένη σύνθεση ερμηνευθεί με κριτήριο τους πιθανούς υπαινιγμούς του Προπερτίου για την επιτυχία του και την καταξίωσή του στο λογοτεχνικό πεδίο.

Ο ελεγειακός εραστής, μία μορφή με κύριο γνώρισμά της την παθητική υπομονή της ερωτικής αιχμαλωσίας,³⁰ την υποταγή στο *servitium* μιας αποθεωμένης *domina*, ίσως να μη δύναται να απαλλαγεί από την ανασφάλεια και την αγωνία που αποκάλυψε το πρώτο τμήμα της ελ. Prop. I, 8· το μόνο που του αναγνωρίζεται ως δικαίωμα

είναι να ελπίζει σε μία μεταστροφή της ερωμένης που θα είναι το αποτέλεσμα της αφ' υψηλού συναίνεσης μιας λατρεμένης θείας μορφής στις ταπεινές ικεσίες ενός ερωτικού δούλου, να προσδοκά μία ευνοϊκή γι' αυτόν καθυστέρηση της αναχώρησης – χωρισμού που θα έλθει από αντίξοα καιρικά φαινόμενα. Ο εραστής μπορεί να μη δύναται να απολαμβάνει την ασφάλεια που αποκαλύπτουν οι αναφορές της δεύτερης ελεγείας,³¹ αλλά ο ποιητής δικαιούται να γεύεται μία τέτοια σταθερή ευδαιμονία. Οι *amores* του ελεγειακού εραστή (στην κυριολεκτική τους διάσταση) ίσως να στιγματίζονται από την αβεβαιότητα και τη σύμφυτη με τον ελεγειακό έρωτα ρευστότητα και αστάθεια, αλλά οι *amores* (οι ερωτικές συνθέσεις) του ελεγειακού ποιητή με τη συνδρομή των θεών της ποίησης μπορούν άφοβα να χαρακτηρισθούν *certi*,³² δεν απειλούνται από κανέναν αντίζηλο. Αν η ερωμένη, το αποθεωμένο δημιουργήμα, έχει ξεφύγει από τον έλεγχο³³ του χθόνιου παθητικού εραστή των ελεγειακών στίχων, είναι δυνατό να ξαναγίνει κτήμα του, αρκεί να υπενθυμισθεί η ιδιότητα του ποιητή, να προταχθεί ο λησμονημένος ρόλος του δημιουργού-πλάστης και να περάσει προσωρινά σε δεύτερη μοίρα αυτός του ασθενούς, αιχμάλωτου και τα πάντα υπομένοντος εραστή. Η αποθεωμένη ερωμένη³⁴ δύναται να προσεγγισθεί μόνο από μία ισάξιά της οντότητα και τέτοια μπορεί να είναι μόνο αυτή του ποιητή-δημιουργού, που μεταβάλλεται από αυτή την άποψη και αυτός σε ισόθεη ιερή μορφή³⁵ ικανή να ψαύσει τα άστρα.³⁶

Η θεμελιωμένη στην αξία της ποίησης αισιοδοξία που αποπνέει συνολικά η ελ. Prop. I, 8 σχετικά με την ερωτική υπόθεση (και αντανάκλαται και εντοπίζεται ιδιαίτερα στην ευφροσύνη που διαπνέει την ελ. Prop. I, 8B)³⁷ λειτουργεί και ως απάντηση στο μελαγχολικό τόνο της ελ. Prop. I, 1. Στην πρώτη σύνθεση της *Μονοβίβλου* κυριαρχεί απογέτευση για την απορία μέσω προσέλκυσης της αποθεωμένης *ruella*. Στην ελ. Prop. I, 8 ο Προπέρτιος φαίνεται πως βρίσκει τη λύση στη δύναμη της ίδιας του της τέχνης.³⁸ Αν το ερωτικό αδιέξοδο και η έλλειψη μέσω προσέγγισης της Κυνθίας στην ελ. Prop. I, 1 ήταν υπεύθυνα για το μελαγχολικό τόνο και την απαισιοδοξία που κυριαρχούσε στην εισαγωγική αυτή για το έργο του ελεγειακού σύνθεση, η απάντηση που δίνει η ποίηση στην ελ. Prop. I, 8 παρέχοντας θεία (δηλαδή τα μόνα κατάλληλα) όπλα για την κατάκτηση μιας θείας οντότητας συμβάλλει στην ενίσχυση της ελπίδας και στη δικαιολογημένη ποιητικά και λογικά επαναφορά της αισιοδοξίας. Η κατάκτηση μιας

επίγειας θεάς διαμέσου της ποίησης σημαίνει αναπόφευκτα και την αναγνώριση της ποιητικής τέχνης του Προπερτίου ως θείου έργου ή θείου δώρου.

Η σταθερή σύνδεση της ερωτικής τέχνης του Προπερτίου με τη δημιουργικότητά του και την αξία του ως ερωτικού ελεγειακού αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα της ποίησης του συγκεκριμένου δημιουργού. Ενδεικτική είναι και η περίπτωση της προγραμματικής πρώτης ελεγείας του δεύτερου βιβλίου, στην οποία ομολογείται ευθέως πως η ερωμένη έχει προσλάβει τις διαστάσεις μιας θείας μορφής και λειτουργεί ως Μούσα του ελεγειακού.³⁹ Για να καταστήσει σαφή με τον πιο πρόδηλο τρόπο και να στηρίξει επαρκώς την εμμονή του στη διαπραγμάτευση του ερωτικού θέματος και συγκεκριμένα στην εξύμνηση της μιας και μόνης αγαπημένης, της Κυνθίας, ο Προπερτίος στην ελ. Prop. II, 1 θεωρεί απαραίτητο να γνωστοποιήσει την πεποίθησή του στην αξία και την προοπτική του αμοιβαίου έρωτα με την Κυνθία. Το *servitium*⁴⁰, η εκούσια υποταγή σε μία τέτοια *puella*, που εξισώνεται ακόμη και με τη μυθική Ελένη της Τροίας, αξίζει δικαιολογημένα να χαρίζει τη βασική θεματολογία για τους στίχους του και να ερεθίζει τον ποιητικό του οίστρο.

Ο Προπερτίος κρίνει απαραίτητο να προβάλει την εξωραϊσμένη εικόνα ενός θερμού και *mutuus amor* σε μία σύνθεση στην οποία ταυτόχρονα επιχειρείται να αιτιολογηθεί η συγκεκριμένη ποιητική επιλογή του ερωτικού θέματος. Προτάσσεται με τη μεγαλύτερη έμφαση η μοναδικότητα της συγκεκριμένης ερωτικής σχέσης και της συγκεκριμένης *amica*, για να δηλωθεί με τη μεγαλύτερη κατηγορηματικότητα αλλά ταυτόχρονα με εύσχημο τρόπο η μοναδικότητα της ελεγειακής ερωτικής ποίησης ως υπηρέτη του ελεγειακού έρωτα. Ο ελεγειακός ποιητής είναι δεσμώτης του ελεγειακού είδους, όπως (και για όσο διάστημα) ο ελεγειακός ποιητής παραμένει αιχμάλωτος της αποθεωμένης *domina*.

Όταν υπονοείται με σαφήνεια πως η ειδολογική επιλογή υπαγορεύεται από το πιεστικό ερωτικό βίωμα, είναι αναμενόμενο να αποσιωπάται στη συγκεκριμένη σύνθεση η εγγενής *levitas* με την οποία είναι πλασμένη η *puella*,⁴¹ να μην τονίζονται οι πτυχές που σκιάζουν τη σχέση-τροφοδότη της ελεγειακής ποίησης. Η αποθέωση της *puella*, που υπήρξε η γενεσιουργός αιτία για τη γέννηση του ελεγειακού δη-

μιουργήματος, προβάλλεται εκ νέου για την αιτιολόγηση και της σταθερής παραμονής του Προπερτίου στη θεραπεία αυτού του είδους της ποίησης. Ο υπερτονισμός της αξίας και του μεγέθους της κεντρικής μορφής της ερωμένης μεταφράζεται φυσιολογικά ως καταξίωση της ελεγειακής θεματικής, γεγονός που αποτρέπει –αν δεν απαγορεύει– τη μετακίνηση στον αντίπαλο ποιητικό πόλο, στο πεδίο της επικής ποίησης.⁴² Η τελευταία, όμως, δεν αναφέρεται ως υποδεέστερο και περιφρονητέο είδος⁴³ αλλά ως ασύμβατη με δύο αλήθειες, με δύο σταθερές που διέπουν τη ζωή και τη φύση του Προπερτίου: από τη μία, φέρεται ως ακατάλληλη να συμβαδίσει με την έκστασή του απέναντι στο ίδιο το δημιουργημά του, στη θεία μορφή της Κυνθίας που αιχμαλωτίζει την τέχνη του καθορίζοντας με αυστηρότητα τον έρωτα ως το πεδίο της ποιητικής του έμπνευσης,⁴⁴ ακριβώς όπως τον έχει αιχμαλωτίσει και τον κρατεί ως εραστή⁴⁵ από την άλλη, το έπος αδυνατεί να εναρμονισθεί με τις σαφείς εντολές των προσωπικών του *fata*, που καθιστούν νομοτελειακά αδύνατα και συγκρουόμενη με τη φύση του οποιαδήποτε στροφή προς τον ηρωικό στίχο.⁴⁶

Η στενή συνάφεια της ερωτικής εμπειρίας και της μετουσίωσής της σε ποιητικό λόγο προκύπτει όχι μόνο από την απερίφραστη ομολογία πως αρκεί ένα νεύμα, μία κίνηση ή η απλή παρουσία της *domina*, για να κινητοποιηθεί η ποιητική έμπνευση, αλλά και από την τοποθέτηση της ερωμένης στη θέση της Μούσας του ποιητή,⁴⁷ στην πρόταξη της ακόμη και έναντι των θεών της ποίησης, της Καλλιόπης και του Απόλλωνος.⁴⁸ Η ειδολογική επιλογή του Προπερτίου δεν είναι, δηλαδή, απότοκος των εκβιαστικών υπαγορεύσεων του θείου παράγοντα αλλά προϊόν του ακόμη πιεστικότερου ερωτικού βιώματος που τον κρατεί δέσμιος της υποκειμενικής ερωτικής ελεγειάς, όπως ακριβώς η Κυνθία τον έχει καταστήσει δεσμώτη και υπήκοο μιας επαχθούς ερωτικής αιχμαλωσίας. Ο ποιητής υποτάσσεται αναγκαστικά στον εραστή, αλλά και ο εραστής παρέχει έναν εύσχημο τρόπο στον ποιητή, προκειμένου αυτός να δικαιολογεί και να επιβεβαιώνει την ειδολογική του ένταξη.

Ασφαλώς δεν απουσιάζει και η διάσταση του χρέους από την αιτιολόγηση μιας τέτοιας επιλογής. Η αναλυτική παράθεση όσων θα εξυμνούσε ο Προπερτίος, αν το επέτρεπαν τα *fata*,⁴⁹ επισφραγίζεται από την αποκάλυψη της μοίρας που του έχει οριστεί: πεπρωμένο του Προπερτίου είναι να στεφθεί ο αποκλειστικός του έρωτας για μία κό-

ρη⁵⁰ από μία τελευταία που θα επιβεβαιώνει αυτή την ερωτική του αφιέρωση.⁵¹ Η επανειλημμένη χρήση του όρου *laus*⁵² δεν αφήνει πολλές αμφιβολίες πως στο βάθος της σκέψης του Προπερτίου η υποταγή στον ελεγειακό έρωτα συνδέεται με τη θεραπεία του ερωτικού άσματος και την καταξίωση που μπορεί να προέλθει από αυτή. Ο έπαινος είναι εξασφαλισμένος από τη στιγμή που ο θάνατος του Προπερτίου θα είναι απόλυτα εναρμονισμένος όχι μόνο με τη ζωή του αλλά και με την ποίησή του, τη λογοτεχνική απεικόνιση της αφιερωμένης στον έρωτα της μιας αγαπημένης ύπαρξής του. Την ευλαβική του προσήλωσή στον έρωτα της μιας και μοναδικής αγαπημένης υπογραμμίζει ο ποιητής με τους στ. Prop. II, 1, 47-48⁵³ και τη διατυπώνει εκ νέου με την ασφάλή του πρόβλεψη ότι είναι προορισμένος να βρει κοντά στην Κυνθία και το θάνατο,⁵⁴ όπως αρμόζει στην αφιερωμένη στην αγαπημένη ζωή του.⁵⁵ Η σημασία και η σταθερότητα της ειδολογικής του επιλογής φωτίζεται από την προβολή της κορυφαίας για τον άνθρωπο στιγμής του θανάτου· αυτόν εύχεται ο Προπερτίος ως επιστέγασμα⁵⁶ της σταθερής πορείας που ακολουθεί, όσο ζει.

Όπως στην ελ. Prop. II, 1 ο θάνατος του Προπερτίου παρουσιάζεται ως συμβατή με την ύπαρξή του κατάληξη και απόλυτα εναρμονισμένος με τις ποιητικές του εξαγγελίες και την κατεύθυνση της ποιητικής του δημιουργικότητας υπογραμμίζοντας την ανάλωση του Ούμβρου ελεγειακού στον έρωτα (και την εξύμνηση) μιας και μόνης σκληρής κόρης, έτσι και στην ελ. Prop. II, 13B το θέμα του θανάτου υποβάλλεται, ουσιαστικά για να επικυρώσει την επιλογή που έχει περιγραφεί στο πρώτο μέρος της ελ. Prop. II, 13.⁵⁷

Το ερωτικό είδος φαίνεται πως υπονοείται με την αναφορά στην Άσκηρ, ⁵⁸ εφόσον η μνεία της ποιητικής έμπνευσης συνδυάζεται κυρίως –αν όχι αποκλειστικά– με το διαρκή αγώνα του Προπερτίου να σαγηνεύσει την Κυνθία. Η ερωμένη χάρη στην ποίηση θα απομείνει έκθαμβη μπροστά στον ποιητή και την τέχνη του. Πρόκειται ουσιαστικά για το μόνο τρόπο που διαθέτει ο ελεγειακός, για να φέρει πλησιέστερα σε αυτόν την ερωμένη ή για να καταφέρει ο ίδιος να την προσεγγίσει: αφού αυτός με τη δική του ευθύνη πλάθοντάς τη με χαρακτηριστικά θεότητας και όχι χθόνιας ύπαρξης⁵⁹ δεν μπορεί παρά να μένει εκστατικός απέναντι στην ομορφιά του θείου δημιουργήματός του, αποκτά δικαίωμα να ελπίζει πως και η ερωμένη θα μείνει εκστατική να αποθαυμάζει τον ίδιο, αν υπερβεί και αυτός τα ανθρώπινα όρια,

αν καταξιώθει διαμέσου της ποίησης.⁶⁰ Η εκπλήρωση των ερωτικής υφής ελπίδων του για την κατάκτηση της ερωτικής ευδαιμονίας στο πλευρό της αποθεωμένης *puella* είναι συνυφασμένη με την επιθυμητή αναγνώρισή του ως άξιου θεράποντα της ερωτικής ποίησης,⁶¹ ως κατοίκου του ιερού άλσους της Άσκρης, όπως μετωνυμικά αναφέρεται η ερωτική ποίηση.⁶² Η ερωμένη, που έχει καταστεί για την τέχνη του η Μούσα και ο τροφοδότης της δημιουργικότητάς του, γίνεται και ο δέκτης της μαγείας που ασκεί η υψηλή δημιουργία του. Ο ελεγειακός έρωτας δικαιολογείται και δικαιώνεται λογοτεχνικά, αφού παρέχει αδιάλειπτα το πρωτογενές υλικό για την παραγωγή του ελεγειακού συνθέματος, και ταυτόχρονα η συγκεκριμένη ειδολογική επιλογή αντιμετωπίζεται ως αδήριτη αναγκαιότητα και αποκτά συγκεκριμένη σκοπιμότητα να υπηρετήσει τη συγκεκριμένη υποκειμενική ερωτική υπόθεση.

Όπως ο έρωτας στην ελεγειακή ποίηση υπακούει σε ορισμένες σταθερές που επιτρέπουν να γίνεται λόγος για ελεγειακό τύπο του έρωτα, έτσι και η ελεγειακή ένταξη επιχειρείται σταθερά να δικαιολογηθεί από τον ποιητή *sub specie amoris*. Η μαγεία της ποίησής του ασκείται πρωταρχικά στην ερωμένη, που είναι και η υπεύθυνη για τη γέννησή της. Η μνεία της τέχνης του Λίνου, την οποία ο Προπέρτιος επικαλείται ως ερωτική σύμμαχο και της αναγνωρίζει ορφική δύναμη καταπράυνσης της φύσης και καταλαγής των άγριων θηρίων, αποσκοπεί να τονίσει τη σταθερότητα του προσανατολισμού του ποιητή στην ύμνηση της γοητείας της Κυνθίας αποκλειστικά⁶³ και στην προσήλωση του εραστή στο ερωτικό της πλέγμα. Η εξύμνηση της μιας και μόνης αγαπημένης δεν αναφέρεται μόνο σε συνάφεια με την απαράγραπτη προσδοκία του Προπερτίου ως ποιητή για άφθαρτη φήμη του ονόματός του και αιώνια ποιητική δόξα αλλά και σε άμεση αντιστοιχία με την επιτυχία του ως εραστή να συγκινήσει την ίδια την υμνούμενη ερωμένη. Η κατάκτηση της ερωτικής ευδαιμονίας δίπλα στην Κυνθία απαιτεί, προϋποθέτει και εξαρτάται από την ολόψυχη αφοσίωσή του στην ερωτική ελεγεία αλλά και από την επιτυχή λογοτεχνικά θεραπεία του συγκεκριμένου είδους. Και (αντίστροφα) η πιθανή επίτευξη του ενός στόχου (της προσέγγισης της ερωμένης), είναι δυνατό να αποφέρει στο μέλλον⁶⁴ και την πολυπόθητη αναγνώριση της ποιητικής του αξίας. Ο Προπέρτιος δεν είναι μόνο ένας αφοσιωμένος εραστής αλλά και «αφοσιωμένος ελεγειακός».⁶⁵

Η στενή στην ελ. Prop. II, 13A σύζευξη της ερωτικής αφοσίωσης με την αξία της ποίησης ως ερωτικού όπλου και τη γενικότερη αναγνώριση που μπορεί να γεύεται ο ελεγειακός ποιητής παρέχει μία ακόμη ευκαιρία στον Προπερτίο να προβεί με σαφήνεια αλλά αποφεύγοντας την αλαζονική οίηση σε μία εκ νέου *recusatio* της επικής στροφής: η άρνηση να εγκαταλείψει την ερωτική θεματολογία, η επιβεβαίωση της επιλογής της ελεγειακής ποίησης παρουσιάζεται συνυφασμένη με την εκούσια υπαγωγή στον αγώνα κατάκτησης της ελεγειακής ερωμένης. Υποκειμενική ελεγειακή ποίηση και ερωτικό υποκειμενικό βίωμα αλληλοτροφοδοτούνται και διατελούν σε μία διαρκή διαλεκτική σχέση, στο πλαίσιο της οποίας είναι δυσδιάκριτο ποιος από τους δύο παράγοντες προτάσσεται αξιολογικά ή προηγείται χρονολογικά του άλλου.⁶⁶

Η εισαγωγή του θέματος του θανάτου στην ελ. Prop. II, 13B επισφραγίζει τη συμφωνία των μεταθανάτιων επιθυμιών του ποιητή⁶⁷ με τις επιλογές του που σχετίζονται με τον τρόπο ζωής του και με το στίγμα της τέχνης του, όπως τα αποκαλύπτει και τα φωτίζει η ελ. Prop. II, 13A. Όπως ακριβώς στην ελ. Prop. II, 1 το τέλος του Προπερτίου προβλήθηκε ως σύμφωνη και συνεπής με τη συνολική του ύπαρξη κατάληξη και απόλυτα εναρμονισμένο με τις ποιητικές του εξαγγελίες και τον ελεγειακό προσανατολισμό της τέχνης του –προκειμένου να υπογραμμισθεί σε μία σύνθεση με προγραμματική βαρύτητα η ανάλωση του Προπερτίου ως εραστή στον έρωτα (και την εξύμνηση) μιας και μοναδικής *domina*⁶⁸ και ως ποιητή στην εξύμνηση ενός ερωτικού *servitium*– έτσι και στην ελ. Prop. II, 13B η εισαγωγή του θέματος του θανάτου αποβλέπει να καταγράψει με τον πιο σαφή και αμετάκλητο τρόπο την επιλογή τρόπου ζωής και ποιητικής γραφής που έχει εξαγγελθεί στο πρώτο μέρος της ελ. Prop. II, 13. Η εκπλήρωση του πάγιου στόχου της ζωής του εραστή Προπερτίου (να σαγηνεύει την Κυνθία και να παραμένει δίπλα της) συνδέεται με την επιτυχία του ως ποιητή να τη συγκινεί με τους στίχους του. Ο διπλός στόχος του ποιητή–εραστή ολοκληρώνεται και αποκτά διαχρονικό βάθος, εφόσον αποτελεί περιεχόμενο και του θανάτου που οραματίζεται ο ποιητής. Το *igitur*, που εισάγει την ελ. Prop. II, 13B,⁶⁹ προβάλλει το θάνατο του Προπερτίου ως το πλέον αρμοστό επιστέγασμα, ως τη σύνοψη και την πιο σοβαρή επικύρωση των βιοτικών και λογοτεχνικών επιλογών του ελεγειακού, όσο ζει.⁷⁰ Από το στόχο της ερωτικής προσέλκυσης μιας απαιτητικής *domina* ο Προπερτίος μεταβαίνει σταδιακά στην επι-

δίωξη να γοητεύει μία *docta puella* και καταλήγει στη διατύπωση των απαράγραπτων φιλοδοξιών του για γενική καταξίωση και αιώνια φήμη ως καρπούς της ποιητικής του τέχνης.

Ο ελεγειακός στίχος δεν παύει στην ελεγειακή ποίηση να χρησιμοποιείται ως ερωτικό όπλο,⁷¹ αλλά και ο έρωτας δεν σταματά ποτέ να αξιοποιείται ως καλλιτεχνική πρόφαση, ως ισχυρή αιτία για να δικαιολογηθεί η ελεγειακή επιλογή και ως γενναιόδωρος θεματικός τροφодότης, προκειμένου να παραχθεί ποιητικός λόγος ικανός να αναβιβάσει το δημιουργό του στις υψηλότερες σφαίρες της ποιητικής καταξίωσης. Ερωτικό υποκειμενικό βίωμα και ερωτική υποκειμενική ποίηση⁷² αλληλοϋποστηρίζονται σε τέτοιο βαθμό, ώστε να είναι σχεδόν πάντοτε δυσδιάκριτο αν ο δημιουργικός ποιητικός οίστρος είναι απόρροια της (γνήσιας ή φανταστικής) ερωτικής εμπειρίας ή αν η δεύτερη αποτελεί μία ικανή πρόφαση για την απελευθέρωση της ποιητικής ευαισθησίας.⁷³ Η ελεγειακή ποίηση ως γέννημα θείων εντολών και οδηγιών συνδέεται με την ελεγειακή τέχνη ως ερωτικό δέλεαρ για την ελεγειακή ερωμένη και με την τύχη των ελεγειακών δημιουργών ως αδημονούντων και συχνά πασχόντων εραστών. Οι ελεγειακοί ποιητές προβαίνουν σε ένα γόνιμο και διαρκή εσωτερικό διάλογο με την ίδια τους την τέχνη επιτυγχάνοντας μία υποσυνειδητή αλλά βαθιά και ώριμη σύζευξη της ποιήσής τους (ως μορφής λόγου) και του περιεχομένου των στίχων τους, το οποίο σημαδεύεται και σηματοδοτείται από το συγκεκριμένο είδος ποίησης που διακονούν. Η στενή τους σχέση με την τέχνη τους αναδεικνύεται τόσο ισχυρή, ώστε την εντάσσουν οργανικά στο περιεχόμενο των στίχων τους μη διστάζοντας να την καταστήσουν συχνά τον πιο αξιόπιστο σύμμαχο στον ερωτικό αγώνα που περιγράφουν.

Παράλληλα, η ανάδειξη της τέχνης σε ερωτικό κίνητρο, όπλο και δέλεαρ για την αγαπημένη προσδιορίζει και οριοθετεί επιπλέον τη φύση και την υπόσταση της πολιορκούμενης *domina*. Η τελευταία δεν μπορεί να νοηθεί μονοδιάστατα ως ένα (υψηλό έστω) ερωτικό πρόπαιο, αλλά και ως Μούσα τους, με διττή μάλιστα λειτουργία: γίνεται όχι μόνο η πηγή της ποιητικής έμπνευσης του ελεγειακού αλλά ταυτόχρονα και ο πιο αυστηρός τεχνοκρίτης. Η ερωτική της συναίεση στον εραστή καθορίζει το βαθμό της επιτυχίας του τελευταίου ως ποιητή. Η πρώτη δοκιμασία για το θεράποντα της υποκειμενικής ελεγειας συντελείται στο πλαίσιο του υποκειμενικού χώρου. Πριν από

την αποδοχή της κοινωνίας και της αιωνιότητας γεύεται την επιδοκιμασία της ερωμένης-Μούσας του. Ο ελεγειακός δημιουργός καλεί, βέβαια, αδιάλειπτα τις Μούσες (και γενικά τις θεότητες που προστατεύουν την ποίηση) να ενισχύουν τις ποιητικές του πτήσεις· επιπλέον, όμως, έχοντας καταστήσει στην πράξη θεία οντότητα την ίδια την αγαπημένη, εμφανίζοντας σταθερά την *puella* ως *divina*⁷⁴ και στην ουσία ως την πραγματική του Μούσα (πηγή έμπνευσης και κριτή της τέχνης του) παρουσιάζει τελικά την ίδια την ερωμένη όχι μόνο να υποτάσσει τον εραστή και να καθοδηγεί τον ποιητή στην υψηλή ποιητική παραγωγή, αλλά και να έλκεται η ίδια και να υποκύπτει με τη σειρά της στους θελκτικούς καρπούς της ποιητικής τέχνης στην οποία η ίδια εμφυσά δημιουργική έμπνευση.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Δεν απουσιάζουν, άλλωστε, πτήσεις και προς άλλα θέματα, ενώ και η στροφή στο ερωτικό θέμα είχε ήδη συντελεσθεί με τους ελεγειακούς ποιητές της ελληνιστικής περιόδου.
2. Βλ. Σ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΥ, *Συνοπτική Ιστορία των Λατινικών Γραμμάτων*, Τετάρτη έκδοσις συμπληρωμένη, Αθήνα 1995, σ. 217.
3. Βλ. E. J. KENNEY – W. V. CLAUSEN, *Ιστορία της Λατινικής Λογοτεχνίας*, Μετάφραση Θ. Πίκουλα, Α. Σίδηρη-Τόλια, Επιμέλεια Α. Στεφανή, Αθήνα 1999², σσ. 550-551.
4. Αυτή η επισήμανση αφορά στην ποίηση όλων των ελεγειακών. Βλ., για παράδειγμα, Tib. II, 4, Corp. Tib. III, 1, On., Am., II, 1, II, 17 κ.ά.
5. Βλ. Αριστόξενος Δ. ΣΚΙΑΔΑΣ, *Αρχαίος Λυρισμός*, I, Αθήνα 1986, σσ. 14 και 17.
6. Χαρακτηριστικό δείγμα και των δύο επιδιώξεων του Σόλωνος είναι το ελεγειακό ποίημα *Ευνομία* (3D = 4W). Την προσπάθεια του ποιητή για νουθεσία και διδαχτή επισημαίνει ο ΣΚΙΑΔΑΣ, ό.π., σ. 168. Σχετικά με τον παραινετικό – διδακτικό τόνο της ποίησής του εν γένει βλ. ακόμη Werner JAEGER, *Παιδεία, Η μόρφωση της Έλλης ανθρώπου*, Μετάφρασις Γεωργίου Π. Βερροίου, Πρόλογος Ι. Ν. Θεοδωρακοπούλου, τόμος Α', τετάρτη έκδοσις, Αθήνα, σ. 176.
7. Βλ., για παράδειγμα, τα αποσπάσματα 6D. = 1-14W. του Τυρταίου και τα σχόλια που παραθέτει σχετικά ο ΣΚΙΑΔΑΣ, ό.π., σσ. 44 και 49.
8. Πβ. Ludwig BIELER, *Ιστορία της Ρωμαϊκής Λογοτεχνίας*, μετάφρ. Αριστόξενος Δ. Σκιαδάς, Αθήνα 1972², σ. 243.
9. Πβ. Jacqueline de ROMILLY, *Αρχαία Ελληνική Γραμματολογία*, Μετάφραση: Θεώνη Χριστοπούλου – Μικρογιαννάκη, Αθήνα 1988, σ. 261 αναφορικά με τον Καλλίμαχο.
10. Ο μύθος για τον έρωτα του Πολυφήμου για τη Γαλάτεια και τον αγώνα του να την κερδίσει παίζοντας κιθάρα και τραγουδώντας μαρτυρείται για πρώτη φορά στο διθύραμβο του Φιλοξένου *Κύκλωψ ή Γαλάτεια* (βλ. ιδιαίτερα τον ένατο στίχο του ποιήματος: *Μούσαις εύφώνοις ἰωμένη τὸν ἔρωτα*) και έκτοτε γνωρίζει μεγάλη διάδοση: αναπαράγεται από το Θεόκριτο στο έκτο (*Βουκολιασταί*, βλ. ιδιαίτερα τους στ. 8-9) και εκτενέστερα στο ενδέκατο (*Κύκλωψ*) από τα *Εἰδύλλια*. Όμως στα ποιήματα αυτά η τέχνη των Μουσών χρησιμοποιείται περισσότερο ως ερωτικό αντιφάρμακο και *παραμύθιον* παρά ως ερωτικό όπλο. Για τη σχετική με το μύθο του έρωτα Πολυφήμου-Γαλατείας παράδοση, βλ. Φ. ΠΑΓΩΝΑΡΗ-ΑΝΤΩΝΙΟΥ, *Καλλιμάχου Επιγράμματα*, Αθήνα 1997, σ. 311.
11. Πβ. Φ. ΠΑΓΩΝΑΡΗ-ΑΝΤΩΝΙΟΥ, ό.π., σ. 312.
12. Βλ. Καλλιμάχου, *Επιγράμματα*, XXVI Pf = III G-P, 4.
13. Βλ., για παράδειγμα, Καλλιμάχου, *Επιγράμματα*, II Pf = XXXVI G-P, 5-6.
14. Πβ. Jean-Paul BOUCHER, *Études sur Properce, Problèmes d'inspiration et d'art*, Paris 1965, σ. 17.
15. Βλ. Prop. I, 8B, 39-40:
*hanc ego non auro, non Indis flectere conchis,
sed potui blandi carminis obsequio.*
16. Πβ. Pierre GRIMAL, *Ο έρωτας στην αρχαία Ρώμη*, Μετάφραση Νίκου Μ. Τσαγκά, Αθήνα 1990, σ. 217.
17. Βλ. Prop. I, 8B, 45-46:
*nec mihi rivalis certos subducit amores:
ista meam norit gloria canitiem.*
18. Βλ. Prop. I, 8B, 41-42.
19. Όπως δείχνει ο όρος *iniqui* στο στ. Prop. I, 8B, 27.

20. Το ρήμα *vicimus* στο στ. Prop. I, 8B, 28 εμφανίζει τον Προπέρτιο ως εκπρόσωπο μιας κατηγορίας ομοπαθών του εραστών και ομότεχνών του ποιητών.
21. Βλ. Prop. I, 8B, 29.
22. Βλ. Prop. I, 8B, 45.
23. Ο Προπέρτιος είναι σαφής: η αυτοπεποίθησή του στο ερωτικό πεδίο στηρίζεται στην ύπαρξη και την προς όφελός του δραστηριοποίηση των θεών της ποίησης. Βλ. Prop. I, 8B, 41-42:
*sunt igitur Musae, neque amanti tardus Apollo,
quis ego fretus amo: Cynthia rara mea est!*
24. Όπως προκύπτει, άλλωστε, από συχνές και σαφείς δηλώσεις του ποιητή, που απαιτούν διάσπαρτες στο σύνολο του έργου του. Βλ., για παράδειγμα Prop. II, 34B, III, 1-5, κ.ά.
25. Χαρακτηριστική είναι η χρήση του επιθέτου *fretus* στο στ. Prop. I, 8B, 41. Βλ. Antonio LA PENNA, «W. STROH: Die römische Liebeselegie als werbende Dichtung. Amsterdam: Hakkert 1971. 278 S.», *Gnomon* 47 (1975), σ. 135. Η υπερηφάνεια για το ποιητικό έργο τους είναι διάθεση που διακρίνει συνολικά τους ελεγγιακούς, αποκαλύπτει την πρόθεσή τους να κερδίσουν την αθανασία και αποτελεί στάση χαρακτηριστική και για τον αλεξανδρινό λογοτεχνικό κύκλο: βλ. E. J. KENNEY – W. V. CLAUSEN, ό.π., σ. 548.
26. Ο έρωτας στην ελεγγιακή ποίηση είναι συνυφασμένος με τον πόνο, είναι κατά κανόνα ατυχής και χωρίς ανταπόκριση. Πβ. BOUCHER, ό.π., σσ. 26-27 και Paolo FEDELI, «Properzio e l'amore elegiaco», *Bimillenario della morte di Properzio, Atti del Convegno Internazionale di Studi Properziani, Roma – Assisi, 21-26 maggio 1985*, Assisi 1986, σ. 291.
27. Βλ. Prop. I, 8B, 41: *...Cynthia rara mea est!*.
28. Πβ. Gabriella LETO – Antonio LA PENNA, *Sesto Properzio Elegie*, Torino 1970, σ. XXVIII.
29. Βλ. R. Alden SMITH, «Fantasy, Myth, and Love Letters: Text and Tale in Ovid's *Heroides*», *Arethusa* 27 (1994), σ. 264.
30. Πβ. Sharon L. JAMES, «Introduction: Constructions of Gender and Genre in Roman Comedy and Elegy», *Helios* 25 (1998), σ. 11.
31. Βλ. ιδιαίτερα τους στ. Prop. I, 8B, 42, 43, 44, 45.
32. Βλ. Prop. I, 8B, 45.
33. Βλ. Sharon L. JAMES, ό.π., σ. 13.
34. Η Κυνθία, εφόσον ως ερωμένη συγκινείται από τον Προπέρτιο ως ποιητή, μπορεί να ανταποκριθεί στις προδιαγραφές που έχει καθορίσει ο ελεγγιακός για την ελεγγιακή *puella* στους στ. Prop. II, 13A, 11-14.
*me iuuet in gremio doctae legisse puellae,
auribus et puris scripta probasse mea.
haec ubi contigerint, populi confusa valeto
fabula: nam domina iudice tutus ero.*
Η Κυνθία δεν ανήκει ασφαλώς στο *profanum vulgus*, το οποίο οι ελεγγιακοί περιφρονούν (βλ. E. J. KENNEY – W. V. CLAUSEN, ό.π., σ. 548): είναι, προφανώς, μία *docta puella*, σε θέση να εκτιμά την ποίηση και, συνεπώς, αξίζει να υμνείται από τον ποιητή και να λατρεύεται από τον εραστή.
35. Όχι, βέβαια, χωρίς τη συνδρομή των αρμόδιων θεοτήτων.
36. Βλ. Prop. I, 8B, 43.
37. Πβ. Alva W. BENNETT, «The elegiac lie: Propertius 1. 15», *Phoenix* XXVI (1972), σ. 34, Kathleen MORGAN, *Ovid's art of imitation*, Leiden, σ. 77.

38. Βλ. LA PENNA, «Stroh...», σ. 140.
39. Βλ. Prop. II, 1, 1-18.
40. Βλ. Prop. II, 1, 55.
41. Αυτή η διάσταση της προσωπικότητας της ερωμένης θα προταχθεί, όταν ο ποιητής θα θελήσει να υπηρετήσει άλλης υφής λογοτεχνικούς στόχους, όταν θα επιδώσει να μετουσιώσει σε ποιητικό λόγο την ερωτική διάψευση και την απογοήτευση από την ερωτική απόρριψη.
42. Για την ελ. Prop. II, 1 βλ. ακόμη William R. NETHERCUT, «Propertius: Elegy 2. 10», *SO XLVII* (1972), σ. 80.
43. Η ελεγεία δεν ισχυρίζεται με πάθος ότι είναι ένα από τα ανώτερα είδη λογοτεχνίας· βλ. E.J. KENNEY – W. V. CLAUSEN, ό.π., σ. 548.
44. Πβ. Paul T. ALESSI, «Propertius: *Furor, Ingenium and Callimachus*», *Studies in Latin Literature and Roman History V* (Edited by Carl Deroux), *Collection Latomus*, Volume 206, Bruxelles 1989, σ. 227.
45. Βλ. Prop. II, 1, 5-16.
46. Βλ. Prop. II, 1, 17.
47. Βλ. Prop. II, 1, 3-4. Πβ. Elio PASOLI, «Poesia d'amore e «metapoesia»: aspetti della modernità di Propertio», *Colloquium Propertianum (I)*, Assisi, 26-28 marzo 1976, *Atti*, Assisi 1977, σ. 117.
48. Βλ. Prop. II, 1, 3-4:
*non haec Calliope, non haec mihi cantat Apollo.
ingenium nobis ipsa puella facit.*
49. Βλ. Prop. II, 1, 17 κ. ε.
50. Βλ. Prop. II, 1, 47-48.
51. Βλ. Prop. II, 1, 55-56.
52. Βλ. Prop. II, 1, 47.
53. *laus in amore mori: laus altera, si datur uno
posse frui: fruar o solus amore meo!*
54. Πβ. ALESSI, ό.π., σσ. 227-228.
55. Βλ. Prop. II, 55-56:
*una meos quoniam praedata est femina sensus,
ex hac ducentur funera nostra domo.*
56. Ο θάνατος είναι παρών ως το καταληκτικό στάδιο και ως φυσιολογική απόρροια του *modus vivendi* που ο Προπέρτιος έχει επιλέξει. Βλ. Hans-Peter STAHL, *Propertius "Love" and "War"*, Berkeley – Los Angeles – London 1985, σ. 140.
57. Πβ. το θάνατο στην ελ. *Ov., Am., II*, 10 με το θάνατο του ελεγειακού εραστή στους στ. Prop. II, 20, 18, Prop. II, 1, 77-78. Βλ. σχετικά R. O. A. M. LYNE, *The latin love poets, From Catullus to Horace*, Oxford 1980, σ. 273.
58. Βλ. Prop. II, 13A, 4.
59. Βλ. Pierre GRIMAL, «Sens et destin du distique élégiaque», *Académie des Inscriptions & Belles – Lettres, Comptes rendus des séances de l'année 1994*, Paris 1994, σ. 35.
60. Βλ. Prop. II, 13A, 7-8.
*sed magis ut nostro stupefiat Cynthia versu:
tunc ego sim Inachio notior arte Lino.*
61. Πβ. Robert J. BAKER, «*Duplices tabellae*: Propertius 3. 23 and Ovid *Amores* 1.12», *CPH LXVIII* (1973), σ. 110.
62. Βλ. Pierre GRIMAL, «Tibule et Hésiode», *Fondation Hardt pour l'étude de l'antiquité classique, Entretiens*, Tome VII (1960), σ. 292.

63. Πβ. Verg., *Ecl.*, VI, 27-30. Η μνεία του Λίνου από τον Προπέρτιο στο στ. Prop. II, 13A, 8 συσχετίζεται με τους παραπάνω στίχους του Βιργιλίου. Βλ. σχετικά Θεόδωρος Δ. ΠΑΠΑΓΓΕΛΗΣ, *Από τη βουκολική ευτοπία στην πολιτική ουτοπία, Μία μελέτη των Εκλογών του Βιργιλίου*, Αθήνα 1995, σ. 160 και Theodore D. PAPANGHELIS, *Propertius: a hellenistic poet on love and death*, Cambridge – London – New York – New Rochelle – Melbourne – Sydney 1987, σ. 51.
64. Βλ. το χρονικό προσδιορισμό *tunc* στο στ. Prop. II, 13A, 8.
65. Πβ. MORGAN, ό.π., σ. 96.
66. Πβ. Giovanni D'ANNA, «Il rapporto di Propertio con Vergilio: una sottile polemica col classicismo augusteo», *Colloquium Propertianum (tertium)*, Assisi, 29-31 maggio 1981, *Atti*, Assisi 1983, σ. 48.
67. Η σημασία που αποδίδεται από τον Προπέρτιο στα μεταθανάτια *mandata* προσδίδει στην έκθεση των μεταθανάτιων επιθυμιών τη βαρύτητα μιας πνευματικής «διαθήκης». Βλ. για το χαρακτηρισμό αυτό Pierre GRIMAL, «Properce et l'au-delà», *Homages à Robert Schilling* (édités par Hubert Zehnacker et Gustave Hentz), *Collection d'Études Latines, Série Scientifique*, Fascicule XXXVII, σ. 129.
68. Άξιο παρατήρησης είναι πως η μνεία του θανάτου στην ελ. Prop. II, 1 δεν στηρίζεται θεματικά σε κάποιο συμβάν (όπως είναι το ταξίδι της ελ. Prop. I, 17 ή η εκστρατεία, στην οποία έχει ακολουθήσει ο Τίβουλλος το Μεσσάλλα στην ελ. Tib. I, 3), αλλά το μοτίβο εισάγεται *ad hoc*, για να δοθεί η ευκαιρία στον ποιητή να εκφράσει τις σχετικές με την ερωτική ζωή του και την ελεγγιακή γραφή του επιδιώξεις του αντλώντας κύρος από την κορυφαία στιγμή της ανθρωπίνης ύπαρξης.
69. Η ίδια λέξη απαντά και στον εισαγωγικό για το μοτίβο στ. 71 της ελ. Prop. II, 1: *quandocumque igitur vitam mea fata reposcent*. Βλ. και τη σχετική παρατήρηση του PAPANGHELIS, ό.π., σ. 52.
70. Η απότομη, όπως θεωρείται, εισαγωγή των σκέψεων και των οραμάτων θανάτου στην ελ. Prop. II, 13 δεν αρνείται απαραίτητα την ενότητα της σύνθεσης, αφού την ίδια πρακτική ακολουθούν οι ελεγγιακοί και σε άλλες περιπτώσεις, όπως συμβαίνει, για παράδειγμα, στους στ. Prop. I, 6, 27, I, 7, 23, Tib. I, 1, 59 χωρίς η ίδια παρατήρηση να γεννά αμφιβολίες για το ενιαίο αυτών των ποιημάτων. Βλ. σχετικά τη θέση του L. P. WILKINSON, «The continuity of Propertius ii. 13», *CR new series XVI* (1966), σ. 144.
71. Και ο Οβίδιος στην *Ars Amatoria* (I, 459 κ.ε.) με εντελώς διάφορο όμως πνεύμα επισημαίνει την αξία της ευγλωττίας στον έρωτα. Βλ. σχετικά και T. F. HIGHAM, «Ovid and rhetoric», στο *Ovidiana – Recherches sur Ovide* (Publiées à l'occasion du bimillénaire de la naissance du poète par N. I. Herescu), Paris 1958, σ. 45.
72. Η ελεγεία παραμένει ποίηση της υποκειμενικότητας, ακόμη και όταν, όπως συμβαίνει στις συνθέσεις του εξόριστου Οβιδίου, δεν πραγματεύεται ερωτικά θέματα. Βλ. σχετικά και H. BARDON, «Ovide et le baroque», στο *Ovidiana – Recherches sur Ovide* (Publiées à l'occasion du bimillénaire de la naissance du poète par N. I. Herescu), Paris 1958, σ. 95.
73. Πβ. Θεόδωρος Δ. ΠΑΠΑΓΓΕΛΗΣ, «Από την ελληνική στη ρωμαϊκή ελεγεία», *EEThess*, Περίοδος Β', Τεύχος Τμήματος Φιλολογίας, Τόμος τέταρτος, Θεσσαλονίκη 1994, σ. 170.
74. Βλ. Pierre GRIMAL, «Le problème de l'élegie romaine: une greffe réussie», *Η Μίμηση στη Λατινική Λογοτεχνία, Πρακτικά Ε' Πανελληνίου Συμποσίου Λατινικών Σπουδών* (Αθήνα, 5-7 Νοεμβρίου 1993), Αθήνα 1996, σ. 177.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ALESSI, Paul T., «Propertius: *Furor, Ingenium and Callimachus*», *Studies in Latin Literature and Roman History V* (Edited by Carl Deroux), *Collection Latomus*, Volume 206, Bruxelles 1989, σσ. 216-232.
- BAKER, Robert J., «*Duplices tabellae*: Propertius 3. 23 and Ovid *Amores* 1. 12», *CPh* LXVIII (1973), σσ. 109-113.
- BARDON, H., «Ovide et le baroque», στο *Ovidiana – Recherches sur Ovide* (Publiées à l'occasion du bimillénaire de la naissance du poète par N. I. Herescu), Paris 1958, σσ. 75-97.
- BENNETT, Alva W., «The elegiac lie: Propertius 1. 15», *Phoenix* XXVI (1972), σσ. 28-39.
- BIELER, Ludwig, *Ιστορία της Ρωμαϊκής Λογοτεχνίας*, μετάφρ. Αριστόξενος Δ. Σκιαδάς, Αθήνα 1972.²
- BOUCHER, Jean-Paul, *Études sur Properce, Problèmes d'inspiration et d'art*, Paris 1965.
- D'ANNA, Giovanni, «Il rapporto di Propertio con Vergilio: una sottile polemica col classicismo augusteo», *Colloquium Propertianum (tertium)*, Assisi, 29-31 maggio 1981, *Atti*, Assisi 1983, σσ. 45-57.
- FEDALI, Paolo, «Propertio e l'amore elegiaco», *Bimillenario della morte di Propertio, Atti del Convegno Internazionale di Studi Propertiani*, Roma-Assisi, 21-26 maggio 1985, Assisi 1986, σσ. 277-301.
- GRIMAL, Pierre, «Properce et l'au-delà», *Hommages à Robert Schilling* (édités par Hubert Zehnacker et Gustave Hentz), *Collection d'Études Latines, Série Scientifique*, Fascicule XXXVII, σσ. 127-135.
- GRIMAL, Pierre, «Tibule et Hésiode», *Fondation Hardt pour l'étude de l'antiquité classique, Entretiens*, Tome VII (1960), σσ. 273-301.
- GRIMAL, Pierre, *Ο έρωτας στην αρχαία Ρώμη*, Μετάφραση Νίκου Μ. Τσαγκά, Αθήνα 1990.
- GRIMAL, Pierre, «Sens et destin du distique élégiaque», *Académie des Inscriptions & Belles – Lettres, Comptes rendus des séances de l'année 1994*, Paris 1994, σσ. 29-37.
- GRIMAL, Pierre, «Le problème de l'élegie romaine: une greffe réussie», *Η Μίμηση στη Λατινική Λογοτεχνία, Πρακτικά Ε' Πανελληνίου Συμποσίου Λατινικών Σπουδών* (Αθήνα, 5-7 Νοεμβρίου 1993), Αθήνα 1996, σσ. 173-177.
- HIGHAM, T. F., «Ovid and rhetoric», στο *Ovidiana – Recherches sur Ovide* (Publiées à l'occasion du bimillénaire de la naissance du poète par N. I. Herescu), Paris 1958, σσ. 32-48.
- JAEGER, Werner, *Παιδεία, Η μόρφωση του Έλληνα ανθρώπου*, Μετάφραση Γεωργίου Π. Βερροίου, Πρόλογος Ι. Ν. Θεοδωρακοπούλου, τόμος Α', τετάρτη έκδοση, Αθήνα.
- JAMES, Sharon L., «Introduction: Constructions of Gender and Genre in Roman Comedy and Elegy», *Helios* 25 (1998), σσ. 3-16.
- KENNEY, E. J., – CLAUSEN, W. V., *Ιστορία της Λατινικής Λογοτεχνίας*, Μετάφραση Θ. Πίκουλα, Α. Σίδηρη-Τόλια, Επιμέλεια Α. Στεφανή, Αθήνα 1999.²
- LA PENNA, Antonio, «W. STROH: Die römische Liebeslegie als werbende Dichtung. Amsterdam: Hakkert 1971. 278 S.», *Gnomon* 47 (1975), σσ. 134-142.
- LETO, Gabriella – LA PENNA, Antonio, *Sesto Propertio Elegie*, Torino 1970.
- LYNE, R. O. A. M., *The latin love poets, From Catullus to Horace*, Oxford 1980.
- MORGAN, Kathleen, *Ovid's art of imitation*, Leiden 1977.

- NETHERCUT, William R., «Propertius: Elegy 2. 10», *SO XLVII* (1972), σσ. 79-94.
- ΠΑΓΩΝΑΡΗ-ΑΝΤΩΝΙΟΥ, Φ., *Καλλιμάχου Επιγράμματα*, Αθήνα 1997.
- PAPANGHELIS, Theodore D., *Propertius: a hellenistic poet on love and death*, Cambridge – London – New York – New Rochelle – Melbourne – Sydney 1987.
- ΠΑΠΑΓΓΕΛΗΣ, Θεόδωρος Δ., «Από την ελληνική στη ρωμαϊκή ελεγεία», *EEThess*, Περίοδος Β', Τεύχος Τμήματος Φιλολογίας, Τόμος τέταρτος, Θεσσαλονίκη 1994, σσ. 137-172.
- ΠΑΠΑΓΓΕΛΗΣ, Θεόδωρος Δ., *Από τη βουκολική ευτοπία στην πολιτική ουτοπία, Μία μελέτη των Εκλογών του Βιργιλίου*, Αθήνα 1995.
- PASOLI, Elio, «Poesia d'amore e «metapoesia»: aspetti della modernità di Propertio», *Colloquium Properzianum (I)*, Assisi, 26-28 marzo 1976, *Atti*, Assisi 1977, σσ. 101-121.
- ROMILLY, Jacqueline de, *Αρχαία Ελληνική Γραμματολογία*, Μετάφραση: Θεώνη Χριστοπούλου – Μικρογιαννάκη, Αθήνα 1988.
- ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΥ, Σ. Κ., *Συνοπτική Ιστορία των Λατινικών Γραμμάτων*, Τετάρτη έκδοση συμπληρωμένη, Αθήνα 1995.
- ΣΚΙΑΔΑΣ, Αριστόξενος Δ., *Αρχαϊκός Λυρισμός, I*, Αθήνα 1986.
- SMITH, R. Alden, «Fantasy, Myth, and Love Letters: Text and Tale in Ovid's *Heroides*», *Arethusa* 27 (1994), σσ. 247-273.
- STAHL, Hans-Peter, *Propertius "Love" and "War"*, Berkeley – Los Angeles – London 1985.
- WILKINSON, L. P., «The continuity of Propertius ii. 13», *CR new series XVI* (1966), σσ. 4-144.

RÉSUMÉ

Vaios K. Vaiopoulos,

Prop. I, 8B, II, 1, II, 13B:

Le poète élégiaque assistant de l'amant élégiaque.

Dans l'élégie de l'*aetas augustea* le caractère subjectif des poèmes est toujours présent et le distique élégiaque joue souvent en faveur de l'amant le rôle d'un vrai collaborateur qui aide à la persuasion de la *puella* désirée. Le recours du poète élégiaque à l'art poétique ayant comme but de séduire l'*amica* désigne la nature et la substance de la *domina* désirée. Celle-ci ne peut pas donc être considérée seulement comme un *τρόπαιον* d'amour pour l'amant, mais aussi comme la *Musa* du poète élégiaque en deux sens: elle devient le *fons* de son inspiration poétique, et d'ailleurs elle est le juge le plus sévère de son oeuvre; l'assentiment offert à l'amant donne la mesure de son succès comme poète élégiaque.